

Türkiye'de Yerinden Yönetim

10 . HAFTA

Yerinden Yönetim

- Yerinden yönetim siyasal ve yönetsel olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.
- Federal devlet yapısını niteleyen siyasal yerinden yönetimde, egemenliğin; yasama, yürütme ve yargı yetkisinin ulus-altı yapılarla paylaşılması söz konusudur. Federal anayasanın yanı sıra, yerel düzeyleri oluşturan federe devletlerin kendi anayasaları ile ayrı yasama, yürütme ve yargı organları bulunmaktadır.

Yerinden Yönetim

- Türkiye gibi üniter devletlerde uygulanan yönetsel yerinden yönetimde ise, bazı kamu hizmetlerinin merkezi yönetimin yetki alanından çıkarılarak, bu amaçla kurulmuş, devlet tüzel kişiliğinin dışında ayrı kamu tüzel kişilikleri olarak örgütlenenve özerklik tanınmış yerinden yönetim kuruluşlarınca yerine getirilmesi söz konusudur.

Yerinden Yönetim

1. Siyasal Yerinden Yönetim (Federalizm-Siyasi Adem-i Merkeziyet)

- Egemenlik merkezde toplanmamıştır; yerel unsurlarla paylaşılır.
- Yerel unsurlar (eyalet, canton, land, cumhuriyet vb), yasama, yürütme ve yargı yetkilerini paylaşırlar.

2. Yönetimsel Yerinden Yönetim

- Egemenlik (yasama, yürütme ve yargı yetkileri) merkezde toplanmıştır. Yerinden yönetim kuruluşları yönetsel yetkiler kullanırlar (siyasal merkezîyetçilik; üniter, tekçi devlet).
- Türkiye’de yerinden yönetim kümesi:
- Yer yönünden (ölçüt: coğrafi alan; toprak)
 - İl özel İdaresi, Belediye, Köy
- Hizmet yönünden (ölçüt: hizmet)
 - KİT’ler, TRT, üniversiteler, TÜBİTAK, düzenleyici ve denetleyici kurumlar, kamu kurumu niteliğindeki meslek kur.

Yönetmel Yerinden Yönetim

- Yönetmel yerinden yönetim, “bir coğrafi alanı esas alan yönetim biçimini anlatmakla beraber, esasında ‘hizmet’i veya belirli bir ‘faaliyet türü’nü esas alan uygulamaları da kapsamaktadır.” (Gözübüyük, Tan, 1998:125).
- Yönetmel yerinden yönetimde, bir kısım kamu hizmetlerinin merkezi yönetimin ve onun hiyerarşisi dışında yer alan kamu tüzel kişilerince yürütülmesi söz konusudur.

Türkiye'de Yerinden Yönetim

Türkiye'de yerinden yönetim kuruluşlarının genel özellikleri:

- Yerinden yönetim esaslarına göre yönetilir.
- Yasayla belirlenmiş yönetsel kamu hizmetlerini yürütür.
- Kamu tüzel kişilikleri vardır; kendilerine özgü mal varlıklarına, bütçeye ve personel rejimine sahiptir.
- Değişik düzeyde özerlikten yararlanır.
- Organları idari organlardır.
- Merkezi yönetimin hiyerarşisi dışındadır ancak merkezi yönetimin vesayet denetimine tabiidir.
- Hukuka uygunluk açısından yargı denetimine tabiidir.
- Organları seçim veya atama yoluyla göreve gelir.

Yerinden Yönetim/Yerel Yönetimler

- Türkiye’de yerinden yönetim kuruluşları, 1) yer yönünden ve 2) hizmet yönünden olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.
- Toprağa dayalı örgütlenen yer yönünden yerinden yönetim kuruluşları, belli bir *coğrafi sınır içinde yaşayan topluluğa* tüzel kişilik tanınması yoluyla oluşturulan kuruluşlardır.
- Yerel yönetimler olarak tanımlanan bu kuruluşlar il özel idaresi, belediye ve köydür.

Yerinden Yönetim/Yerel Yönetimler

- Yerel yönetimler kişi topluluğudur.
- Tüzel kişilik belirli bir coğrafi sınır içinde yaşayan insanlara verilmiştir. Topluluk, tüzel kişilikten kaynaklanan bu yetkilerini yetkili organları eliyle kullanmaktadır.
- Görev ve yetkilerinde yer bakımından *sınırlılık*, görev açısından ise *çeşitlilik* vardır.
 - Görev alanı: il sınırı, belediye sınırı, köy sınırı
 - Görev türü çeşitlidir: yerel ve ortak ihtiyaçlar şemsiye kavramı altında ulaştırma, altyapı, temizlik, denetim, sosyal yardım, imar, planlama vb...

Yerinden Yönetim/Hizmet Yönünden Yerinden Yönetim Kuruluşları

- Hizmet yönünden yerinden yönetim kuruluşları, işlevsel kuruluşlar veya kamu kurumları olarak da adlandırılır.
- Bu kuruluşlar, uzmanlık gerektiren ve merkezi yönetimin hiyerarşik yapılanması içinde yerine getirilmesi hizmetin niteliğine uygun olmayan bilimsel, ticari, sosyal, teknik ve ekonomik nitelikteki kamu hizmetlerinin, merkezi yönetimin dışında ayrı kamu tüzel kişilerince yerine getirilmesidir.
- TRT, TÜBİTAK, üniversiteler, KİT'ler, düzenleyici ve denetleyici kurumlar vb.

Yerinden Yönetim/Hizmet Yönünden Yerinden Yönetim Kuruluşları

- Yerinden yönetimin bu türünde “yerinden yönetim”, “hizmetin kendisine ilişkin bir nitelemedir ve coğrafi alan olarak belirli bir yeri ifade etmez.” (Özay, 2002:131).
- Kamu kurumları olarak adlandırılan bu kategorinin görev yerinde (mekan/coğrafya) sınırlama yoktur ama görev türü sınırlıdır (Üniversite: eğitim-araştırma; TRT: radyo ve TV yayıncılığı; KİT’ler: bir mal veya hizmetin üretimi vb.)

Yerinden Yönetim/Hizmet Yönünden Yerinden Yönetim Kuruluşları

- Kamu kurumları olarak da adlandırılan hizmet yönünden yerinden yönetim kuruluşları yerel yönetimlerden farklı olarak, ulusal, yerel ve bölgesel düzeyde örgütlenebilir.
 - Ulusal kamu kurumları: TRT, üniversiteler
 - Bölgesel kamu kurumları: kalkınma ajansları, DOKAP
 - Yerel kamu kurumları: ASKİ, İSKİ, KASKİ vb.

Yerinden Yönetim/Hizmet Yönünden Yerinden Yönetim Kuruluşları

- Ulusal kamu kurumları üstlendikleri işlevlere göre de sınıflandırılabilir.
 - Eğitim-araştırma: üniversiteler, TÜBİTAK
 - Sosyal: Sosyal Güvenlik Kurumu
 - Yönetmel: Vakıflar Genel Müdürlüğü
 - Kültürel: Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü, TRT
 - Ekonomik-ticari: KİT'ler, Cumhurbaşkanlığı Yatırım Ofisi

Kaynakça

- Gözübüyük, A. Şeref ve Turgut Tan (1998), *İdare Hukuku*, Cilt 1, Turhan Kitabevi, Ankara.
- Özay, il Han (2002), *Gün Işığında Yönetim*, Alfa, İstanbul.